Quan la història capitula enfront de la veritat

Autor: Pep Mayolas
Data de publicació: 15-02-2020

Us oferim el pròleg d'En Pep Mayolas al nou llibre d'En Jordi Bilbeny, «Carles I sense censura». Una apologia del sentit crític, la recerca, el rigor i el compromís amb la veritat, ara que des de l'ortodòxia acadèmica es tanquen files a favor del pensament inquisitorial imposat durant segles, com si fos l'única forma d'intel·ligència possible. Esperem que el pròleg us faci venir ganes de llegir el llibre sencer i de promoure'l arreu.

Cada any, quan arriba el mes d'agost, els polítics se'n van de vacances i els mitjans de comunicació es veuen orfes de la seva font principal de notícies i polèmiques. Les televisions i les capçaleres digitals, sobretot, cerquen amb desesperació algun tema que generi controvèrsia, que proporcioni titulars cridaners i debats encesos a la xarxa. Que aporti clics a la notícia, vaja. I que el xup-xup duri de mitja setmana a deu dies, si no peta re de nou que en dicti la caducitat immediata. Les cadenes televisives senten una atracció cada cop més morbosa per tot allò que genera inquietud o alarma social. La grip A, el virus de l'èbola, el mosquit tigre, els brots de legionel·la, el coronavirus... han permès als telenotícies d'atiar-nos la por amb impudícia, d'aquella manera que deuen trobar tan justa i necessària els fabricants de pesticides, les multinacionals farmacèutiques o les companyies d'assegurances. En canvi les capçaleres digitals i les xarxes socials, que es nodreixen d'un públic diferent del teleespectador, saben per experiència que el debat identitari és una caldera que es pot fer bullir tant com s'hagi de menester, i que la història és un dels talls més agraïts quan cal donar gust al brou de la polèmica.

Cada any a primers d'agost, aleshores, des del 2013 a Crespià i a Montblanc totes les edicions posteriors, l'Institut Nova Història (INH) celebra puntualment la seva Universitat d'estiu. I cada any resulta més trist de constatar com els mitjans catalans acullen la convocatòria amb un silenci amoïnat i poruc, en agudíssim contrast amb determinats diaris digitals espanyols, que sempre es llancen com llops afamegats sobre la notícia. La difusió gratuïta que s'aconsegueix a través d'aquestes plataformes ultrapassa, certament, les expectatives més ambicioses de la millor campanya possible a la premsa de Catalunya. És impagable. La contrapartida, però, sol ser la utilització de l'INH com una arma llancívola

per atacar la Generalitat, el sobiranisme, el Molt Honorable President o TV3. O el conseller Puigneró. O el president de la Cambra de Comerç, si resulta que és independentista. Allò que més convingui.

Resulta molt fàcil de caricaturitzar la feina de l'INH sense aprofundir en les recerques del nostre grup d'investigadors. Només cal acompanyar amb un parell de frases sarcàstiques o despectives un titular que giri al voltant de «Colón, Cervantes, Leonardo y Santa Teresa eran catalanes, según un grupo de pseudohistoriadores». I a partir d'aquí, hom pot anar descabdellant les fal·làcies a discreció: des de notícies de subvencions milionàries per part de la Generalitat fins a un sucós finançament dels documentals de l'INH a càrrec del Canal 33, passant per vinculacions de l'Institut amb el terraplanisme o amb una fantasmagòrica extrema dreta independentista. Falsedats interessades a tort i a dret, és clar, però congruents del tot amb una de les màximes de bona part del periodisme espanyol actual: que la realitat no t'espatlli un bon titular.

L'agost del 2019, a més, presentà una peculiaritat diferencial respecte als estius anteriors: alguns polítics de piulada fàcil s'apuntaren a l'espiral denigradora, fet que fou celebrat per certs historiadors catalans i algun articulista hiperventilat, de manera que l'agitació als mitjans no es dissolgué en una setmana, com solia, sinó que es mantingué força viva fins a finals de mes. La represa del curs polític pel setembre, amb la previsible convocatòria d'eleccions espanyoles i el compte enrere per la sentència del Tribunal Suprem contra els polítics i activistes catalans empresonats, van treure finalment l'INH del focus de la immediatesa.

D'aquelles setmanes d'agost, però, ens queden algunes constatacions curioses. D'entrada, que els polítics aviat ho van deixar córrer, perquè devien trobar que el tema no els proporcionava un rèdit significatiu, segurament. No pas com les capçaleres digitals. El debat a les xarxes va continuar encès, i alguns detractors d'En Jordi Bilbeny van poder comprovar com els comentaris i les piulades de suport al mateix Bilbeny i a l'INH eren més nombroses del que s'esperaven. Determinats suports, a més a més, provenien de personatges públics ben respectables i qualificats. La contrarietat i l'acritud que supuraven els articles que es van publicar aquells dies, algun fins i tot amb el títol literal de Contra l'Institut Nova Història (Alberto Velasco, 23 d'agost), van contrastar vivament amb la pausa i l'honestedat d'un intel·lecte lliure que traspuaven les reflexions de l'Imma Tubella (Ho tornarem a fer, 25 d'agost), d'En Josep-Oriol Jorba (En defensa de l'actitud científica de l'Institut Nova Història, 27 d'agost), d'En Miquel Riera (Manipulant la història, 27 d'agost), o de la Montserrat Camps (Sí a la constant revisió del saber, 30 d'agost).

Les columnes despectives als digitals i les escaramusses dialèctiques a twitter no eren cap novetat, però. Mig any abans, la revista Sàpiens havia dedicat una extensa entrevista a tres doctors i un catedràtic (Desmuntem la "Nova Història", 21 de març del 2019), per tal de denunciar la «metodologia acientífica» i les «pràctiques pseudohistòriques» de l'INH i posar en alerta el públic culturalment inquiet, però indefens davant la pujada «d'adrenalina patriòtica» que provoquen les seductores propostes d'En Jordi Bilbeny i els seus col·laboradors. El més jove i enèrgic d'aquells doctors, En Vicent Baydal, va anunciar per a la tardor del 2019 la publicació d'una obra dedicada a desmuntar «el falsejament de la història», on tenia previst rebatre tant algunes tesis de l'INH com algunes del nacionalisme espanyol més tronat i ranci. En el moment d'escriure aquest pròleg (gener del 2020), la sortida del llibre sembla que s'ha ajornat per al mes de febrer i només tenim noció d'alguns dels seus continguts avançats pel mateix Baydal al seu blog o en alguna entrevista.

Una de les crítiques amb què ens honorarà el doctor Baydal, a tenor d'aquestes informacions preliminars, s'adreça contra el meu llibre València, capital de les Espanyes i seu dels Reis Catòlics (Llibres de l'Índex, 2016), que proposa la ciutat de València com a seu residencial preferent d'Isabel de Castella i Ferran d'Aragó. L'objecció principal, que serveix al doctor Baydal per esbandir d'una bufada tots els arguments del llibre, és que al llarg de la meva obra no apareix ni una sola referència a l'Itinerario de los Reyes Católicos, 1474-1516 (CSIC, 1974), un treball exhaustiu i primmirat de l'Antonio Rumeu de Armas que pretén fixar, a través de la documentació històrica, on eren en cada moment Isabel i Ferran des que ella es proclamà reina de Castella (1474) fins a la mort d'ell (1516), ja vidu i tornat a casar amb Germana de Foix.

Abans de dir res més, deixem ben clar que l'Antonio Rumeu de Armas és un dels millors historiadors espanyols del segle XX. Aquest erudit canari és el que ens proporcionà, en ple franquisme, la certesa documental conforme En Colom fou rebut pels Reis Catòlics a Barcelona a la tornada del viatge de Descoberta (1493), a través de l'estudi Colón en Barcelona (Ed. Católica Española, 1944), en una època en què els historiadors colombins tapaven amb un vel d'ambigüitat l'escenari de la rebuda reial, quan no obviaven directament la capital catalana. Entre moltes altres contribucions valuoses, En Rumeu també és autor d'una Historia de la Censura Literaria Gubernativa en España (M. Aguilar, Editor, 1940), aquesta censura que per als nostres historiadors sembla que no existí o, si existí, no tingué ni un sol efecte ni incidència sobre la documentació històrica. Doncs bé: és precisament per l'absoluta convicció que els papers dels Reis Catòlics estan adulterats per la censura que vaig abstenir-me d'utilitzar l'Itinerario d'En Rumeu de Armas. Allò que es desprèn de les fonts consultades per l'admirable historiador canari és que els Reis Catòlics només

estigueren en quatre ocasions a València en 36 anys de regnat (1479, 1481, 1488 i 1507) —i en estades no pas gaire llargues— perquè, en síntesi, Isabel i Ferran eren uns enamorats del senderismo i l'acampada preferentment per l'erm inacabable de Castella, aquell regne que no tenia capital política ni cap palau digne de ser considerat residència de reis, però això sí, gaudia de gèlides temperatures hivernals durant nou mesos i la resta de l'any es coïa en un estiu infernal. Mentre els Reis Catòlics pelegrinaven en romiatge perpetu per aquella Castella de penitència, doncs, tota la noblesa que sol formar part de la cort es concentrava a València i el patriciat es tornava rendista, només pel plaer de deixar diners a aquells reis tan estimats però sempre absents, pobres, perquè eren uns malalts de la itinerància. Això és el que es desprèn dels documents. I això és el que, de manera absolutament acrítica i sense tenir en compte els indicis clamorosos, repeteixen gregàriament els distingits integrants de l'acadèmia. Perquè això és el que diuen els papers del passat. I ja se sap que els papers no conspiren.

Que tot un doctor en Història dediqui el seu temps lliure a rebatre les nostres modestes aportacions, que tres doctors i un catedràtic hi hagin de sortir al pas en una compareixença col·lectiva «per desmuntar la Nova Història», que d'altres historiadors titulats abandonin la seva flegma científica per criticar amb virulència, en articles escrits des del rebuig més visceral, un Jordi Bilbeny que sovint no coneixen personalment, revela fins a quin punt una part del món acadèmic se sent amenaçada per la validesa de les propostes de l'INH. Perquè si les teories d'En Bilbeny i els seus seguidors són unes mentides tan flagrants, són unes falsedats tan òbvies i tan sense cap ni peus, aleshores l'univers científic no se n'hauria de preocupar gens ni mica. El capteniment d'un sistema que domina l'estat d'opinió i que se sent emparat i assistit per tota la comunitat científica s'hauria de caracteritzar per una aristocràtica indiferència. Perquè s'atrapa abans un mentider que un coix. I perquè una mentida i un postulat fals acaben caient tard o d'hora pel seu propi pes, per la seva inconsistència.

Però d'un temps ençà resulta que els nostres esforçats acadèmics —no tots, per sort— es comporten com si fossin ells, els qui temen que es desmunti i caigui el seu discurs. Quina és, la por, si el relat historiogràfic que defensen està avalat per milers de documents, tots científicament autenticats per ells mateixos i els seus predecessors? Quina és, l'amenaça? Què podria fer tremolar la narració altament consensuada dels fets històrics? Un grapat d'hipòtesis escabellades? Una teoria conspiranoica? Les fantasies d'una colla de frikies? No. La Història, que és aquell constructe narratiu que solen escriure els vencedors, només tremola i se sent incòmoda enfront de la veritat. I aquesta frase, que ha quedat prou cofoia i efectista, no vol pas dir que totes les hipòtesis de l'INH continguin l'essència de la veritat i que el corresponent relat acadèmic sigui mentida. Això no. Però sí que la desqualificació aïrada i el ressentiment cru amb què els nostres historiadors salten per defensar la seva virtut científica ofesa constitueixen un símptoma, un senyal clar de la magnitud de la tragèdia. De la «seva» tragèdia.

En Jordi Bilbeny va començar sent una nosa emprenyadora —molesta, però inofensiva, d'entrada— arran d'insistir sobre la censura històrica i la catalanitat d'En Colom a finals del segle passat. Amb els anys, però, es va anar convertint en un mal de queixal seriós a mesura que concedia entrevistes a ràdios i televisions; que recorria els Països Catalans fent conferències i participant en debats i trobades culturals; que persistia durant setmanes omplint platea als Cinemes Girona amb els successius documentals sobre En Colom, En Sirvent o En Lleonard; que organitzava amb pocs mitjans i comptadíssims ajuts un Simposi, uns Cicles de Conferències i una Universitat d'Estiu amb una continuïtat tossuda i infal·lible que les han convertit en cites d'èxit anuals; que treia d'impremta obres tan impactants com la Brevíssima relació de la destrucció de la història (El Set-ciències, 1998 / Librooks, 2014), tan sòlides com Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya (Proa, 2006 / Librooks, 2019) o tan inexpugnables a la crítica com Petit Manual de la Descoberta Catalana d'Amèrica (Llibres de l'Índex, 2011) o La data de naixement d'En Colom (Librooks, 2017). I que es feia conegut enllà de la Catalunya estricta des de la pàgina electrònica de l'INH, que en deu anys d'existència ha aconseguit una difusió ben notable de les investigacions i recerques d'aquest Institut.

L'any 2018, però, és el que potser marca un punt d'inflexió definitiu. D'entrada, perquè després d'uns anys de multitudinàries edicions de la Ruta Colombina per la ciutat de Barcelona, unes passejades que van eixamplar de forma empàtica i natural el nombre de seguidors de l'INH, En Bilbeny inicia la Ruta Colombina a Cuba i els viatges a Malta, que el 2019 es van ampliar a Sicília, sempre a la recerca dels vestigis de presència catalana en aquells indrets, tant els més sabuts i evidents com els més impensables i amagats. Però sobretot, hom no pot deixar de tenir la sensació que és la sortida a la llum d'Inquisició i Decadència (Librooks, 2018) la peça definitiva del trencaclosques que devia fer saltar totes les alarmes d'un món historiogràfic que ja les tenia enceses de feia temps. En vint capítols tan fascinants com colpidors, En Jordi Bilbeny exposa els casos d'almenys una dotzena d'autors catalans del segle XVI que es van veure forçats a traduir la seva obra al castellà, o que en van veure desaparèixer les primeres edicions —quan no els manuscrits de tota la seva feina, com en el cas d'En Joan Andreu Estrany—, o que van morir mentre intentaven editar-les, ells o els seus descendents. Les fonts aportades no deixen lloc al dubte, perquè sovint es tracta de confessions dels mateixos autors als pròlegs o dedicatòries de la versió castellana que ens ha arribat. En d'altres, és l'editor qui es queixa que els llibres es tradueixen i hom en canvia el títol i el nom de l'autor, i també hi ha qui denuncia que els clàssics valencians són fets desaparèixer, o bé que la majoria de llibres escrits en territori espanyol estaven redactats

en català, i en canvi allò que ha transcendit al món és un Siglo de Oro en castellà.

El valor d'Inquisició i Decadència no rau només en la plasmació i la denúncia del genocidi lingüístic i cultural que es va infligir a la Nació Catalana al segle XVI: conforme va llegint, el lector descobreix que està assistint a una exhibició de contundència argumental referendada amb un ventall de proves irrefutables. Proves que estan a la vista de tothom des de fa segles i que, per tant, també eren i són a l'abast de qualsevol acadèmic. I aquest és el rovell de la qüestió. Perquè hom no pot deixar de pensar: Com és que no ho han vist? O, si ho han vist, per què ningú no n'ha dit res, fins ara? Aquests interrogants no tenen una resposta satisfactòria, de moment, però no cal contestar-los per endevinar la naturalesa del profund malestar d'un sector del món acadèmic. Perquè les preguntes que es deriven de la feina d'En Bilbeny revelen o bé la solemne incompetència de tot un gremi —un fet inassumible en qualsevol camp de la ciència—, o bé una pertinença conscient i premeditada a l'engranatge de la perversitat. Sigui quina sigui l'opció, el panorama suscita una tristesa desoladora. Perquè no té bon pronòstic. Mentrestant, acorralada per la veritat, la historiografia espeternega i contraataca amb virulència.

I és en aquest context que En Jordi Bilbeny ens presenta ara Carles I sense censura. Si amb Inquisició i Decadència resta demostrada, amb pèls i senyals i de forma inequívoca, la destrucció de la cultura catalana del Renaixement per convertir-la en la base de la castellana, amb l'obra present es tanca el setge sobre l'adulteració de la història política catalana en relació a l'Imperi espanyol del segle XVI. El subtítol del llibre és explícit fins a la transparència: La restauració de la presència esborrada de l'Emperador i la Cort Imperial als regnes de Catalunya.

La figura de Carles d'Habsburg (1500-1558) i els vastos dominis que s'aplegaren sota la seva jerarquia imperial han generat, al llarg dels darrers cinc segles, un doll innombrable de cròniques decimonòniques, biografies especialitzades, assajos històrics, articles acadèmics i tota mena de treballs divulgatius. L'Imperi espanyol ha estat objecte de fascinació tant per historiadors com per profans, i no són pas pocs els hispanistes estrangers que s'han convertit en grans referents acadèmics bo i consagrant la seva activitat professional a l'estudi, exposició i difusió d'allò que avui es pot considerar com el primer imperi global de la història.

En contrast amb el volum descomunal d'informació generada, però, existeixen molt poques recerques sobre la relació de l'emperador Carles amb Catalunya, o sobre el pes i el paper de la Nació Catalana en el projecte polític imperial. L'Ernest Belenguer i Cebrià, en el pròleg que celebrava l'aparició, l'any 2000, de L'Emperador i els catalans. Catalunya a l'Imperi de Carles V (1516-1543) del seu deixeble i company de Departament Àngel Casals i Martínez, es queixava de la manca d'investigacions històriques del Cinc-cents català, si es comparava amb el nombre de treballs dedicats a l'era medieval o amb el riquíssim ventall de resultats historiogràfics referits al segle XVIII, per exemple. En el mateix pròleg, i després de passar revista a les escasses aproximacions acadèmiques al període, En Belenguer s'afanyava a qüestionar —«no cal fiar-se gens ni mica», deia textualment— la Predilección del emperador Carlos V por los catalanes: un aplec de 130 documents mitjançant els quals En Francesc de Bofarull pretenia demostrar aquella «predilecció» amb què a l'any 1891 intitulava, convençut, la valoració que feia de les relacions de l'emperador amb Catalunya. En Belenguer acabava saludant la feina d'En Casals com a pedra fonamental per a la construcció d'un primer estudi sobre el vessant polític de la Catalunya imperial, sense «esquitxaments ideològics» ni «llenguatges pretensiosos que volen ser pioners però que amaguen el desconeixement real del període».

La generosa exhumació documental d'En Casals constitueix sens dubte un replà més alt d'informació valuosa des del qual hom pot fer partir noves investigacions. En Jordi Bilbeny hi acut amb freqüència en l'obra present, quan li és d'utilitat. La llàstima és que les interpretacions generals del doctor Casals es veuen contaminades sovint per la noció subjacent de l'hegemonia de Castella, aquella Castella dels llibres, la potència demogràfica i econòmica de la qual passava per damunt de les de la «Corona d'Aragó», i força més, encara, de les de la deprimida Catalunya. En els llibres. Sempre en els llibres.

Així, per a la historiografia catalana del segle XX i també per a l'actual, si Carles I va ser tan celebrat durant la seva primera estada a Barcelona i no hi va trobar resistència política, en comparança amb la viva oposició que suscità d'entrada a Castella o a València, no és perquè Catalunya identifiqués, abanderés i sentís com a propi el projecte imperial, sinó perquè les institucions catalanes transitaven pel seu moment de màxima debilitat històrica, després de la crisi del segle XV, i no tenien força per plantar cara a la figura reial com en altres èpoques. Si Carles I va ser el monarca que va convocar més vegades i amb més regularitat les Corts de Catalunya, no fou per cap simpatia de l'emperador pel sistema constitucional català, ni per cap acatament reial a les lleis del país: Carles només pensava en el subsidi; ho feia per recaptar diners per a la seva butxaca sempre escurada. I si la Nació Catalana no va patir les crisis de despoblació i d'enfonsament del sistema productiu, el col·lapse financer i la ruïna econòmica que van ofegar Castella al llarg del segle XVI, no és perquè tot l'or i la plata que arribaven d'Amèrica devien passar per les seques catalanes, com defensem des de l'Institut Nova Història, sinó perquè, en no haver tingut accés al Nou Món —reservat en exclusiva a Castella—, els catalans del Renaixement van viure com en una bombolla protectora: si bé no gaudiren dels beneficis

del comerç americà, tampoc no patiren el desgast de la conquesta i la colonització, ni els processos inflacionaris originats per l'arribada massiva dels metalls americans, ni es veieren arrossegats per les fallides econòmiques de la monarquia.

Amb aquests peculiars punts de vista, la filosofia historiogràfica de casa nostra fa l'efecte d'haver consensuat un mantra repetit fins a l'avorriment, com ara «la decadència política va apartar els catalans dels grans esdeveniments històrics d'aquella època, i si bé això els va privar d'obtenir els enormes ingressos econòmics que gaudiren els mercaders genovesos i els banquers alemanys, també els va estalviar les quantioses pèrdues que varen arruïnar la Castella hegemònica, conquistadora i protagonista de la Història».

Que tota la conurbació de ciutats mitjanes que envolten Barcelona (Vilanova, Vilafranca, Igualada, Manresa, Sabadell, Vic, Granollers, Mataró...) experimentessin un notable creixement econòmic durant el segle XVI —com demostra l'Albert Garcia i Espuche— i, de vegades, una dinamització del teixit productiu, basada en una especialització geogràfica —pionera a Europa— de les diverses fases de les cadenes de valor dels oficis i protoindústries incipients, no és llegit pels historiadors catalans com una desitjable harmonització del territori, tant des del punt de vista de l'equilibri demogràfic com de la producció. Ni com un indicador sòlid de la prosperitat de Catalunya. Ni com un símptoma indiciari d'una relació comercial amb el Nou Món que potser ens ha passat per alt. No. Res d'això en absolut. Per als nostres doctors en Història Moderna, les dades revelen una inqüestionable pèrdua de pes específic de Barcelona en tots els àmbits, i un període en què la capital catalana trobà grans dificultats per fer valer la seva antiga hegemonia en cada reunió del braç reial.

La versió oficial imperant s'ha esforçat a transmetre i a consolidar la imatge, doncs, d'una Catalunya cada cop més provinciana, oblidada a les golfes de la Història: un poble que acaba l'Edat Mitjana en crisi i el Renaixement l'enxampa replegat sobre si mateix, aliè als grans canvis evolutius, resignat a anar fent la viu viu, qui dia passa any empeny, i festa grossa si un dia cau un peix al cove. Cap projecte polític, cap complicitat amb les esferes de poder, cap voluntat d'incidir en el món: només la defensa de la paradeta. El fenomen del bandolerisme català, estudiat amb vigor i desimboltura pel món acadèmic, completa l'equació de la decadència en ser vist com el recurs desesperat, delictiu, de la Catalunya deprimida per mirar d'esgarrapar les engrunes de la prosperitat castellana quan passava de camí cap a Europa, rumb a les arques dels banquers imperials. Amb aquest quadre de desfeta emocional col·lectiva, i havent perdut pràcticament totes les confrontacions contra el poder castellà durant els darrers tres o quatre segles, cal considerar un miracle de dimensions estratosfèriques que Catalunya tingués esma de protagonitzar la primera —per no dir l'única— revolució industrial en sòl espanyol, i que encara avui, malgrat tots els entrebancs de viure amb un Estat en contra des de fa més de tres-cents anys, continuï sent el motor econòmic que no ha deixat de ser mai per Espanya.

I ara les bones notícies: el llibre d'En Jordi Bilbeny que el lector és a punt d'encetar trenca amb tot aquest entramat de lectures gasives i de flagrants errors de diagnòstic que duem dècades empassant-nos els soferts lectors d'història catalana. És una bufetada intel·lectual a tant d'immobilisme rampant, a tant de gregarisme acadèmic, a tanta ceguesa historiogràfica.

Abans d'entrar-hi una mica, però, permeteu que recordem que un dels retrets que es fa des del món acadèmic a l'INH i al seu Cap de Recerca és la pràctica del Cherry Picking, una expressió anglesa per a un fenomen historiogràfic que en català equival a «la fal·làcia de la prova incompleta o anecdòtica». Consisteix a presentar, únicament, les proves que afirmen una tesi i amagar totes les que demostren el contrari. Si en collir cireres hom en trobés dues de blaves i amagués la resta de fruits, diuen, es podria convèncer a qui fos que aquell arbre no dóna fruits vermells, o que totes les cireres són blaves. I això és el que fa sempre l'INH, segons els quatre magnífics de l'entrevista a Sàpiens: presentar teories bo i amagant totes les dades que hi van en contra i en demostren la falsedat.

Convidem el lector, doncs, a examinar per si mateix la coronació suprema de la tècnica fraudulenta del Cherry Picking que, per a l'ull clínic de l'acadèmia, representarà sens dubte el nou llibre d'En Jordi Bilbeny. Prenem, per exemple, els capítols que ressegueixen la petja del rei Francesc I de França per la península ibèrica, quan arriba després de ser capturat pels exèrcits imperials a la batalla de Pavia de 1525. «En força casos les cròniques ens diuen que el rei va venir pres de Gènova a Barcelona i d'aquí ja el van traslladar a Madrid; en d'altres ocasions, el rei va de Barcelona a València i de València ja el condueixen directament a Madrid», remarca En Bilbeny. Però en algunes fonts, el presoner reial passa directament de Gènova a Madrid. El nostre autor n'aplega unes quantes al capítol 3: En Juan Ochoa de la Salde (1585), En Julián de Pinedo y Salazar (1787), En Iuan de Mariana (1617), l'editor de les Memòries de Carles V (1620), el jesuïta català Pere Gil i Estalella (1600, Història Moral de Cathalunya, editada per l'Institut d'Estudis Catalans el 2017). Totes i cadascuna d'aquestes fonts passen per alt, sigui d'una forma subtil o no tant, les escales del viatge: només els importa que el monarca francès va estar captiu a Madrid i allí és on es va entrevistar amb Carles I. L'any 1803, En Cesáreo Fernández Duro glossa l'obra d'En Champollion-Figeac on aquest autor intentava, sense èxit, establir l'itinerari hispànic del regi presoner francès.

Un itinerari que sí que aconsegueix de refer En Jordi Bilbeny, bo i desplegant les aportacions d'En Víctor Balaguer (1863), l'Alonso de Santa Cruz (edició de 1920), En Prudencio de Sandoval (1614), En William Bradford (1850), els Dietaris de la Generalitat (editats el 2004)... A través del relat minuciós d'En Balaguer i de les precisions dels Dietaris, sabem que el rei de França fou conduït per una flota de més de vint vaixells que féu escala a Cotlliure, Cadaqués i Palamós abans de la seva arribada a Barcelona el 19 de juny de 1525. La documentació és altament precisa. Ens permet de conèixer, fins i tot, el camí que el monarca seguí pels carrers de la ciutat abans de ser hostatjat a la residència de la Rambla de l'arquebisbe de Tarragona. Allí rebé la visita de les autoritats barcelonines i d'un nodrit col·lectiu de dames el dimarts 20 de juny, l'endemà dia 21 anà a sentir missa a la catedral i el dia 22 salpà cap a Tarragona, on també s'hi estigué uns dies.

A la vista d'aquestes dades, aleshores, En Bilbeny s'atura per demostrar-nos que En Diego de Colmenares (1640) menteix quan afirma que aquell mes de juny Francesc I arribà a Madrid, o que els mateixos Dietaris de la Generalitat estan manipulats, perquè anomenen «capità Alarcón» el militar tortosí Joan d'Aldana que va capturar i acompanyar tothora, juntament amb el virrei de Nàpols, el reial presoner francès. En Martí de Viciana, En Serra i Postius, En Joan Tres, l'Enric Querol o En Pere Voltes són alguns dels qui donen fe de la catalanitat de l'home a qui es va rendir Francesc I, i en ple Barroc (1627), En Francesc Martorell és un dels primers a denunciar les alteracions que fan aparèixer l'Aldana amb un altre nom, sempre castellà. Després de recrear-se encara en els testimonis contradictoris que transformen el capità tortosí en un «Urbieta» tan aviat biscaí (segons En Garibay) com guipuscoà (d'acord amb En Sandoval), En Bilbeny els desmenteix amb una nova andanada de cronistes i erudits dels segles XVIII i XIX que deixen clar que l'autor de la captura fou En Joan d'Aldana.

Què ha passat aquí? Que comparant tota mena de fonts, tant les que diuen que Francesc I va de Gènova a Madrid com les que detallen el seu periple per les costes catalanes, com les que parlen d'un capità Alarcón, d'un Urbieta o d'un Aldana, En Bilbeny ha aconseguit demostrar l'existència d'un biaix manipulador i sempre fidel a un doble principi actiu: l'extirpació de la catalanitat i la seva substitució per la castellanitat. Però amb això no en té prou el Cap de Recerca de l'INH. Tot seguit reprèn l'itinerari de Francesc I i documenta el seu trasllat des de Tarragona a València. En Miquel Garcia (edició de 1984), En Gaspar de Escolano (1611), En Diego Iosef Dormer (1697), M. Le Glay (1845) i l'Amada López de Meneses (1938) coincideixen a fer-lo arribar a València, sembla que seria cap al 30 de juny del 1525, amb una estada prou llarga que el duria a marxar de Benissanó el 21 de juliol rumb a Madrid, ara potser sí, pel port de Requena. Tota una altra sèrie de referències, algunes de cronistes ja citats, d'altres de nous, serveixen a En Jordi Bilbeny per constatar que no hi ha gaire precisió a l'hora d'establir quantes embarcacions, entre galeres i vaixells de tota mena, integraven l'esquadra imperial que anava transportant el sobirà francès. En alguns casos sembla clara, però, la voluntat de retallar la importància de la flota i, segons com, el seu alt percentatge de presència catalana. Però l'autor del llibre que teniu a les mans encara no es conforma amb tot això. A continuació es complau a fer aflorar les contradiccions d'un manuscrit de l'època atribuït al famós cronista Gonzalo Fernández de Oviedo, que al foli 1 situa Francesc I a Madrid i al foli 13 ens diu que el monarca captiu era a Roses. O també les mancances de la Crónica del Emperador Carlos V (CSIC, 1964) d'En Pedro Girón, en què el text salta de l'any 1516 a l'any 1529 —on són tots els anys que hi falten?— i aquest comença amb un relat estroncat que el mateix prologuista del CSIC cataloga com «la continuació de quelcom que falta». Som davant d'una esporgada barroera i molt evident, de la mateixa mena que la que patí la Crònica de València d'En Martí de Viciana, un autor que, tot i saber de primera mà que el rei francès fou rebut a València per les multituds i després custodiat al castell del governador Cabanyelles, només consigna que el presoner fou dut a Espanya i que l'emperador el tingué a Madrid.

Per no fer-ho més llarg, només voldria afegir que En Bilbeny ens durà amb mà ferma, a través d'una altra ampliació de la nòmina de cronistes (Carlos Sarthou, Prosper Gachard) i de fonts ja citades, a un estatge poc esmentat del rei de França al castell de Xàtiva i a un monestir de sant Jeroni, presumiblement Sant Jeroni de Cotalba, prop de Gandia. I aleshores som cridats a encetar el capítol 4, on sabrem, amb luxe de detalls i nova aportació de fonts documentals, que Francesc I arribà a estar a Xixona, passant també per Alacant, de manera que es pot acabar inferint que l'estada del rei de França a Madrid no es va arribar a produir mai i només respon a un muntatge poc escrupolós i malintencionat. A mesura que el lector es va esgotant a causa del torrent indeturable de veus que En Bilbeny va traient a col·lació, l'enteniment es xopa amb unes evidències incontestables, que ja mai més podran ser discutides o menystingudes: les cròniques estan alterades. Hi ha etapes del viatge que s'han mirat d'esborrar. Madrid, que al 1525 no comptava ni com a vila de pes, ni era un bon assentament regi, ni tenia garanties com a presó de màxima seguretat —si no és per l'erm inhabitat que l'envoltava—, és una pura invenció per castellanitzar l'estada del rei Francesc. I és, alhora, un intent maldestre de prestigiar un indret sense història que l'extravagància política de Felip II convertirà en la capital d'Espanya. Hi ha informació, per tant, que s'ha provat d'ocultar o de substituir falsejant dades i relats, per bé que en aquest cas no se n'han sortit gens bé, perquè les proves de la manipulació que es desvelen conforme anem llegint són abassegadores.

Aquest és el veritable Cherry Picking que no es perdonarà a En Jordi Bilbeny des del món acadèmic: que amb un

procediment exhaustiu, lligat, gradual i conseqüent, acorrali la història oficial emprant les seves mateixes referències, bo i detectant, per exemple, la celebració d'un Parlament a València el 1527, quan se suposa que tota la cort és a Valladolid. Es tracta d'unes Corts que no han passat desapercebudes tampoc als estudiosos del parlamentarisme de Carles I com l'Àngel Casals, però que en no saber com fer-les quadrar amb el discurs castellanocèntric dominant, hi treuen importància tot etiquetant-les —amb un criteri científic d'allò més peculiar i creatiu— com a «Corts accessòries» o «parlaments encoberts». I així, a través de la presentació de proves i de la suma d'indicis, i tot posant en contradicció la multiplicitat de fonts, anirem coneixent l'intent de substitució, també, de les Corts de Montsó de 1528 per unes imaginàries Corts de Toledo. I la pretensió de situar un introbable Palau Reial a Valladolid, a despit de les evidències palmàries que l'ubiquen a València. I assistirem a les lluites d'erasmistes i antierasmistes valencians, que s'obsessionen per barallar-se a la remota i omnipresent «Valladolid», altre cop. I trobarem inversemblant el naixement forçós de Felip II a Castella, amb unes grans festes documentades a València que uns autors fan passar com a mostres de joia per l'arribada de l'emperador a la ciutat, i d'altres les defineixen com a celebracions per la nativitat i el baptisme del príncep Felip. I anant més enllà, si m'ho permeteu, serà digna de ser destacada la nova dimensió històrica que durant la lectura va adquirint l'emperadriu Isabel. Sens dubte el públic concernit per la manca de visibilitat de les dones en la Història sabrà valorar la contribució d'En Bilbeny en aquest cas concret. Almenys, si més no, com un primer esbós de la importància i el protagonisme polític d'una dama que la historiografia ens ha presentat sempre en el rol de decorativa i bella esposa de Carles I, una mena de conilla tostemps prenyada per l'emperador, però en cap cas la figura de relleu polític que emana de les pàgines d'aquest llibre.

No voldria acabar, encara, sense insistir en la transcendència del fet que avui i aquí quedi demostrada, de manera inqüestionable i ja per sempre més, la substitució de València per Valladolid —sovint maldestra i evident, però mai acceptada pels nostres acadèmics— durant el mandat de Carles I. Fa uns anys, bo i llegint les abundants i detalladíssimes pàgines que En Hugh Thomas dedicava a l'Imperi espanyol, recordo haver experimentat com una agressió al seny historiogràfic més elemental l'estimació del traspassat hispanista britànic, conforme «hi devia haver unes quatre-centes cases senyorials en el Valladolid de principis del segle XVI. Eren edificis de pedra, sovint ornats a l'estil mudèjar, però era fàcil d'apreciar que el Renaixement, que tant trigà a assolir Espanya, ja havia arribat a la capital». Quatre-centes cases senyorials! No quaranta, ni cinquanta: quatre-centes! En el capítol sucosíssim que dedica a desmuntar la fal·làcia del palau reial val·lisoletà, voluntariosament «fotocopiat» del Reial de València i amb una Huerta del Rey que fa de patètica translació documental dels Jardins de Vivers, En Bilbeny ens aporta el testimoni impagable d'En Bartolomé Bennassar, que ressegueix el protagonisme de Valladolid a la documentació i —com En Thomas— la considera la capital d'Espanya durant diverses fases del mandat de Carles I. Però resulta que en escrutar els arxius municipals de la vila, En Bennassar s'adona que al cens del 1561 se'ns descriu el lloc com una «vila baixa, conglomerat de casetes particulars», on, curiosament, «les grans edificacions eren relativament escasses». Per ell, «Valladolid no tingué ni la calcària ni el gres de Salamanca, ni el granit de Segòvia: al segle XVI era una vila de totxana i adob, en què el tapiador i el fuster tenien més importància que el picapedrer». L'escàs calatge arquitectònic de la ciutat du En Bennassar a concloure que «els materials utilitzats impediren que la vila de l'època renaixentista es conservés fins avui».

Així, doncs, si a Valladolid no queda res d'aquells centenars de cases senyorials de pedra i ornades a l'estil mudèjar que En Thomas extreia de les descripcions de la cort imperial, vol dir que, en cas que existissin, aquelles quatre-centes mansions aristocràtiques es trobarien en una altra ciutat, que en tota la península ibèrica no podia ser cap més que València. Tot avançant pel mateix capítol 7, En Jordi Bilbeny ens facilita les impressions que destil·la el viatger Enrique Cock, quan reporta el seu pas per la vila del Pisuerga el 1592 amb el seguici de Felip II, i on En Cock troba que la seva gent «és superba i de molta presumpció, que diuen i tenen per ells generalment quasi tots que Valladolid és la millor peça de la cristiandat. No sé si pequen pel comú refrany, que diu Villa por villa, Valladolid en Castilla, o si pequen per poca experiència de no haver vist altres terres o de necis, ignorants i presumptuosos, perquè la seva fantasia és que Valladolid és millor que Flandes, Nàpols i Roma, sent Valladolid, a manera de dir, corral de vaques per igualar amb les ciutats principals de Flandes, Nàpols, Roma, Venècia i d'altres».

Que a finals del segle XVI els val·lisoletans es tinguessin per habitants de «la millor peça de la cristiandat» constitueix un indicador fiable de la permeabilitat popular a un discurs que duia dècades intoxicant-los. Un discurs tòxic que ha arribat fins als nostres científics de la història, quan el llegim en les quatre-centes cases senyorials d'En Hugh Thomas. Aferrats al passat grandiloqüent que explicaven les cròniques estampades al s. XVI, els veïns de la Valladolid del 1592 s'havien cregut la vila àulica imperial que havia fet de seu preferent dels Reis Catòlics i de capital de Carles I, tot i la manca notòria d'estructures d'estat, o de vestigis arquitectònics d'aquells temps gloriosos que invocaven els cronistes.

Travessades les boires de la censura, doncs, la presència insistent de Carles I i de la cort imperial al regne de València que detecta En Bilbeny ens van configurant una València protagonista de la història, que per força ha de ser l'hereva d'aquella capital on van residir els Reis Catòlics, aquella València cortesana que jo defensava al llibre desnonat pel

doctor Baydal. Mica en mica s'endevina que l'atracció que exercia la ciutat del Túria havia de procedir, sobretot, de les «estructures d'estat» forjades per Isabel i Ferran. Caldria comptar-hi, d'entrada, el Palau Reial de Vivers, el més digne de ser considerat una residència règia en tota la península ibèrica. El port, baldament fos la boca del Túria per als vaixells menors, la del Xúquer a Cullera o la badia d'Alacant per a les grans flotes, en seria una altra. Bellament comunicada per mar a les ciutats mediterrànies més importants, València allotjaria una altra infraestructura cabdal com la Casa de Contractació per anar a les Índies, receptora de tot el comerç i els metalls americans, per més que els papers adulterats la situïn a Sevilla. Una prova indirecta d'aquella Casa de Contractació —i alhora una altra infraestructura indispensable— seria l'activa Seca de València. Ben estudiada per En Mateu i Llopis, viu la seva millor època en temps de Carles I, fins al punt que l'encuny de moneda de plata no és superat en vitalitat i puixança per cap altre moment històric.

A tenor d'allò que llegíem a Inquisició i Decadència del mateix Bilbeny, però, en aquesta cort imperial que es mou per tota la Nació Catalana i és servida per funcionaris, escrivans, literats i cronistes catalans, hi niava també, i per força en aspra convivència, un «lobby» de nobles i servidors de l'antic aparell de Ferran el Catòlic que pugnarien, com corcons insubornables, perquè s'adoptés el castellà com a llengua de cort i de govern.

A Sota l'estora del Segle d'Or castellà, una obra imprescindible que beu dels estudis pioners de l'Àlex Sendra i que complementa molt bé la percepció global que ens aporta l'Inquisició i Decadència d'En Bilbeny, En Lluís Batlle feia valer el testimoni d'En Gaspar de Escolano (1610) per explicar que certes elits valencianes havien fet un esforç especial per allunyar la seva parla del català principatí. Al llarg del segle XV, i potser degut a les aspiracions d'arribar a ser la seu residencial de la monarquia en detriment de Barcelona, les paraules «desagradables» del català són substituïdes a València per mots llatins. Sembla l'intent de gestar una llengua de cort empeltada de vocables cultes que permeti d'argumentar, a l'hora de discutir on han de viure els reis, que la cort de Barcelona ja no està a l'alçada, atès que la seva parla s'ha quedat antiga, basta i malsonant. De fet, la impressió de l'Escolano, que contempla l'evolució del procés a començaments del segle XVII, encara és aquesta: «En limar i perficionar la propria, se han dado tan buena maña, que con ser la mesma que la Catalana, se ha quedado esta montaraz y mal sonante, y la Valenciana ha passado a Cortesana y gentil», fins al punt que «un razonamiento ordenado en Valenciano fino, tiene sonido y apariencia de Latin».

Si ens en volem adonar, la necessitat de diferenciar-se de l'idioma del principat dispararia la mala premsa del català, llengua ruda i aspra, i afectaria la imatge dels seus parlants, que per associació passarien a ser considerats gent de condició baixa i feréstega, no aptes per acollir una cort reial i aristocràtica. Per bé que aquest no seria mai un sentir majoritari del poble valencià, creiem que la guerra de la Diputació catalana contra Joan II (1462-1472) va facilitar que es pogués presentar Barcelona com una ciutat rebel, massa pagada dels seus privilegis, i els catalans com a vassalls indòmits, si no directament enemics de la monarquia. Amb els Reis Catòlics ja residint en una València lliurada en cos i ànima als seus sobirans, l'elit cortesana no deixaria mai de fomentar el rebuig a la catalanitat per assegurar la continuïtat de València com a residència reial. És altament probable que les lleis que restringiren l'ús del català al regne de València sorgissin en aquell final de segle XV, i que hom comptés amb l'eficaç col·laboració de l'aparell inquisitorial per intimidar i fer complir les prohibicions. Tot i que no trobarem una llei que prohibeixi explícitament el català, però, sí que en podem llegir un primer rastre o conseqüència, pel març de 1498, en l'ordre de fer recollir i cremar la Bíblia estampada a València en llengua catalana, just en el moment que d'altres països europeus iniciaven les traduccions de la Bíblia a les seves llengües vernacles. En Bilbeny hi dedica un capítol lluminós en la seva obra anterior. La pragmàtica reial de 8 de juliol del 1502, per la qual cap impressor o llibreter podia publicar sense una autorització prèvia del Consell censor, deixa en mans dels vigilants de la fe, dels comissaris polítics i, per tant, dels perseguidors de la llengua, l'accés de qualsevol obra a la impremta. La incidència de la persecució esborrada es percep en l'estadística que va fer famosa En Philippe Berger: entre 1473 i 1493, no s'edita ni un sol llibre en castellà a València. La pràctica totalitat són en català o en llatí. Entre 1520 i 1529, en canvi, ja només s'estampa un 13% dels llibres en català, un 29% en llatí, i un 58% surt en castellà. I gairebé tots els que s'editen en català són de temàtica religiosa. «La literatura, la filosofia, el dret, la història o la medicina desapareixen del tot» en la nostra llengua, conclou En Pep Comajuncosa, que va estudiar aquests símptomes.

Hi va haver un moment, per tant, en què les elits valencianes que es volien allunyar del català no en van tenir prou de llatinitzar el valencià. En Lluís Batlle troba que al segle XVI i tenint la cort a la seva capital, els valencians «serien el poble més adequat per dur a terme el disseny d'una llengua comuna per a la Monarquia». I amb un aplec de referències molt ben escollides, ens va deixant constància de la imposició, i no només a València, «d'un castellà que ha crescut en els últims cent anys», en el període 1511-1611, una llengua que l'Escolano opina que «poco a poco, han venido a ponerla en talle [...] y con todos los colores de Retorica que una acabada lengua pueda tener, ha llegado a levantar cabeça, y ser generalmente hablada y entendida no solo en España, pero aun en toda la redondez de la tierra». I acaba recalcant «el concepte d'una "llengua acabada", com si hagués passat per un reconegut procés de creació».

Els dos últims llibres d'En Jordi Bilbeny, per tant, ens situen en un escenari eminentment valencià molt complex, amb una cancelleria que es podria definir com a catalano-flamenca, però amb una cort imperial que també acolliria una aristocràcia nostàlgica del Rei Catòlic, la qual defensa a ultrança la candidatura de València, no ja només com a seu permanent de la monarquia, sinó com a capital operativa de l'Imperi, en una guerra de prestigi contra Barcelona, que domina la cancelleria imperial amb els seus funcionaris catalans. I la defensa valenciana passaria a l'atac a través del desprestigi de la llengua i la condició catalanes, un desprestigi que va créixer fins a la intolerància i s'escampà per tota la península ibèrica. I, així, les variants del català que es parlaven a tota la Tarraconense anirien sent substituïdes per una llengua en construcció, que bevia indiscriminadament d'altres llengües, que «ha crescut en els últims cent anys», i a la qual s'havien de traduir les obres de referència, les cròniques històriques, els tractats de totes les matèries d'interès i l'alta literatura cortesana. Aquesta tasca restaria confiada, a la mort de Ferran II i per voluntat del mateix monarca, al seu «Deep State». L'antic aparell del Rei Catòlic, constituït per l'entramat inquisitorial, per l'elit valenciana procastellana i per tota la noblesa frustrada en no haver pogut entronitzar l'infant Ferran en comptes de Carles, configuraria el Deep State d'aleshores, un «estat profund» que l'emperador no va tenir prou interès —o prou força— per desballestar.

Els jocs de poder en clau espanyola a mitjan gener del 2020 ens permeten de visualitzar, de forma ben gràfica i alliçonadora, l'antagonisme entre un govern d'Espanya suposadament progressista i l'«estat profund» hispànic, integrat per la monarquia, alguns comandaments militars i de la policia, altes instàncies judicials, els serveis d'intel·ligència i certs empresaris i banquers. Doncs bé, en temps de Carles I, el poder del monarca i la seva cancelleria catalana es veurien contrarestats pel Deep State herència del Rei Catòlic, que, a més a més, dominaria les clavegueres de l'Estat, amb la Santa Inquisició i la seva xarxa d'abjectes servidors a primera línia. Unes clavegueres que tindrien, per descomptat, una intervenció decisiva en la guerra de prestigi contra la condició catalana. Amb coaccions i assetjaments personals. Amb segrest d'obres i d'autories. Amb denúncies anònimes i falses acusacions d'heretgia per culminar persecucions polítiques. Amb un ingrés degradant a un món de censures i de prohibicions, en fi, del qual només es podria escapar fent apologia i exaltació de la castellanitat... fins que s'arribà al punt de paroxisme en què la mateixa València fou abandonada per massa catalana, encara, i hom va promoure la instal·lació definitiva de la cort anticatalana a Madrid. I allí continua, amb la intolerància irracional més a flor de pell que mai.

Carles I sense censura ha de ser, per tant, i per tot el que hem dit, una referència ineludible per a tots els estudiosos de l'emperador Carles V i els primers anys del seu regnat. Penso, per posar un exemple concret, en la feina d'En Carles Camp de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya, que de fa temps prepara una aproximació prometedora a la figura del veritable conquistador de Mèxic. En Jordi Bilbeny, que fa trenta anys ja sostenia que rere l'anomenat Hernán Cortés s'hi amagava per força algun noble català, em fa l'honor de recordar el moment en què vaig tenir la sort de trobar un Alonso Cortés que identifica, amb tota probabilitat, l'Alfons Felip d'Aragó-López de Gurrea i Torrelles com el capità que la censura va amagar sota la pell de l'avui famós hidalgo de Medellín. Un «Hernán Cortés» universal que trobem a Barcelona amb l'emperador l'any 1529 i amb el qual comencen i es clouen les pàgines d'aquest llibre extraordinari.

El segle XXI ha sotmès a una prova terrible els doctors catalans en Història Moderna. Perquè les relacions entre Catalunya i l'Espanya una, a data d'avui, pertanyen a una realitat que sembla totalment confabulada amb les tesis de l'Institut Nova Història. Parlem d'una realitat poblada per la perversió actual de les paraules i dels conceptes, en un Estat espanyol on la policia estomaca gent pacífica i l'impedeix de votar «en nom de la democràcia»; on es persegueixen políticament persones i institucions; on s'amenacen empreses perquè treguin les seves seus de Catalunya; on es menteix en seu judicial, sense cap vergonya i en sessions televisades al món, davant d'un tribunal d'aires inquisitorials, amb una sentència condemnatòria escrita ja de bell antuvi; amb uns mitjans de comunicació mentint a pleret cada dia i fomentant una atmosfera social i mediàtica en què cada insult a la condició catalana compta com un mèrit d'espanyolitat, i en una espiral de falsejament de la realitat a càrrec del poder espanyol que ja forma part de la vida quotidiana dels catalans.

El món acadèmic de casa nostra s'exigeix un esforç titànic, si pretén convèncer el públic interessat en història que la democràtica Espanya castellana d'avui només ens insulta, ens empresona, ens jutja i ens menteix a la cara per una qüestió purament conjuntural —el nostre independentisme—, però que aquest no havia estat mai el comportament històric de Castella envers Catalunya: ni durant el franquisme, ni amb Primo de Rivera, ni amb les bombes d'Espartero, ni en les dècades de repressió després del 1714, ni amb el comte-duc d'Olivares, ni molt menys —on vas a parar— en temps de la Inquisició fanàtica de Felip II, el rei al·lèrgic a les llibertats. Avui potser sí que menteixen sobre Catalunya alguns titulars de diari o algunes tertúlies matinals de la capital d'Espanya, però en temps dels inquisidors i en els documents històrics no: és impossible. Ells no van adulterar mai ni un sol paper. No van gosar. Perquè els arxius no es toquen. I els papers sols no conspiren. I la Història és una ciència.

Més enllà de festejar amb realitats confabulades o de superar elegantment els menyspreus acadèmics amb una

autèntica repassada intel·lectual, però, l'aconseguiment més destacable de Carles I sense censura continua sent aquest: demostrar, sense possibilitat d'error ni amb la més benvolent de les lectures, que la història oficial del Renaixement espanyol —i això inclou el català i el castellà— és mentida. És falsa. Mai, ningú, no ha aconseguit fer tan palès i de manera tan clara que hi ha hagut una substitució mastodòntica per situar Castella a l'epicentre de la història. Pel maneig acurat i minuciós de la informació que ens posa a disposició, pel nombre generós i la diversitat de fonts que fa servir, per la seva raresa i peculiaritat, pel fet que alguns historiadors d'aquests mateixos fets les obvien de manera tan notòria com científicament qüestionable, crec que el discurs argumental que ha aconseguit bastir En Jordi Bilbeny en aquest llibre denuncia, d'una forma permanent i inexorable, en un autèntic escac i mat a la censura, el gran muntatge castellà, insostenible conforme hi acostem la lupa. I posa de relleu, aleshores, el protagonisme inequívoc de la Nació Catalana en aquella primera dècada de govern imperial de Carles I. I és davant d'una feina tan pacient, tan acurada i tan completa que goso afirmar que, en aquesta obra fastuosa i sense parió, la Història ha capitulat enfront de la veritat.

Pep Mayolas

Arenys de Mar, 15 de gener del 2020